

Zsiga Bulcsú

Hosszú kormányzás és politikai karaktergyilkosságok

Bevezetés

Az elmúlt időszakban azzal szembesülhettünk a magyar politikában, hogy a politikai kommunikációban szinte állandósultak a karaktergyilkossági kísérletek. Ezeknek a támadásoknak a legemlékezetesebb esetei Magyar Péter és Orbán Balázs ellen irányultak az elmúlt egy évben. Ez nem egy egyedien magyar jelenség,

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

hiszen az elmúlt évtizedekben megsokszorozódtak az ilyen jellegű kampányok a nagyvilágban. A szakirodalom által megfigyelt „karaktergyilkossági menetrend” szerint a karaktergyilkosságok zöme a választási kampányok idejére sűrűsödnek össze, amikor komolyabb tétje van annak, hogy hogyan áll a politikai vezetők közmegítélésének a szénája. Már fel se emeljük a tekintetünket arra, amikor a közbeszédben szóba kerül a „permanens kampány” fogalma, ami arra utal, hogy a politika üzeme nem áll le a választások után, hanem valóságos hadigazdaságként pörög tovább. De minek köszönhetjük a karaktergyilkossági kísérletek permanenssé válását, illetve miért nem fog az Magyar Péteren? A kérdésre adandó válasz a hosszú kormányzással járó úgynevezett „degeneratív tendenciákkal” függ össze. Ezt az állítást a magyar példa mellett egy brit és egy olasz eset bemutatásával fogjuk igazolni.

Mi és mi nem karaktergyilkosság?

A karaktergyilkosság egy régi és bevált módszere a politikának, hiszen sok esetben eléri a célját; az ellenfél politikus elveszti a választók előtt a hitelességét, ami súlyos versenyhátrányt jelent egy választási szituációban. Először viszont meg kell határoznunk, hogy mit is tekintünk politikai karaktergyilkosságnak, hiszen akárcsak a legtöbb közbeszédben használatos politológiai fogalom esetében, úgy itt is felfedezhetünk kisebb-nagyobb fogalomhasználati pontatlanságokat.

Mindenekelőtt először tisztázni kell a közbeszédben sokat használt fogalmaknak a negatív kampánynak és a karaktergyilkosságnak a viszonyát.

Braun Róbert szerint a negatív kampány egy tudatos politikai kommunikációs tevékenység, ami az ellenfelet, a programját, az eredményeit és politikai ambícióit kritizálja politikai sikerek reményében. Ez egy tág halmaz, amelyen belül érdemes egymástól altípusokat is elkülöníteni. Amennyiben egy politikai párt vagy politikus a saját értékeit, eredményeit és tevékenységét hasonlítja össze az ellenfelével, akkor megkülönböztető kampányról beszélünk. Ennek a célja a két jelölt közötti minőségbeli különbségnek a kidomborítása. A megkülönböztetés eszközeivel élt a kormánypárt például akkor, amikor a gazdasági konjunktúra idején az államadósság és az ország aranytartalékjának a mennyiségét hasonlította össze a 2010 előtti adatokkal. Az ellenzéki oldalon belül pedig Gyurcsány Ferenc él gyakran olyan összehasonlításokkal, amelyek azt akarják bizonyítani, hogy „a Gyurcsány alatt jobb volt” – például a forint árfolyama kapcsán. A támadó kampány specifikusan az ellenfél politikájának a tartalmi részét kritizálja, anélkül, hogy a támadás kezdeményezője bármit is mondana a saját ajánlatról. Magyar Péter sok tekintetben járt már el hasonlóan, amikor az Orbán-kormányt kritizálta.

Bajomi Lázár Péter szerint a karaktergyilkosságot gyakran keverik össze a médiabotrány fogalmával. A médiakutató szerint a hasonlóságok (az érintett közmegítélése forog kockán és a médián keresztül zajlik) mellett

vannak fontosabb különbségek is. A médiabotrány mindig valóságon alapul és a jelenséget több oldalról is megvizsgálja, ezáltal a médiumok ezeknek a közvetítésével kvázi hatalmi ellensúlyokként működnek a politika szempontjából. A karaktergyilkosságok gyakran nem valóságon alapuló, immorálisan manipulatív támadások, ahol a média mintegy kiszolgálja a támadást kezdeményező párt vagy politikus érdekeit. Ezek a támadások a politikai ellenfél magánéletén, családján, vallásán vagy értékein keresztül kezdik ki az érintett közmegítélését, politikusi hitelességét.

Ahhoz viszont, hogy jobban megértsük, hogy a különböző politikai erők miért alkalmazzák a karaktergyilkosság eszközt, tanácsos elrugaszkodni azoktól a magyarázatoktól, amelyek a politikusok „minőségtelenségét”, romlottságát helyezik a középpontba és figyelmen kívül hagynak egyéb magyarázatokat. Arra pedig főleg nem adnak magyarázatot, hogy miért vetemednek a politikai szereplők oly gyakran ehhez az eszközhöz az elmúlt időszakban, illetve mi a magyarázata arra, hogy Magyar Péterről kialakulhatott az a kép, hogy teflonból van.

Degeneratív tendenciák a hosszú kormányzásban

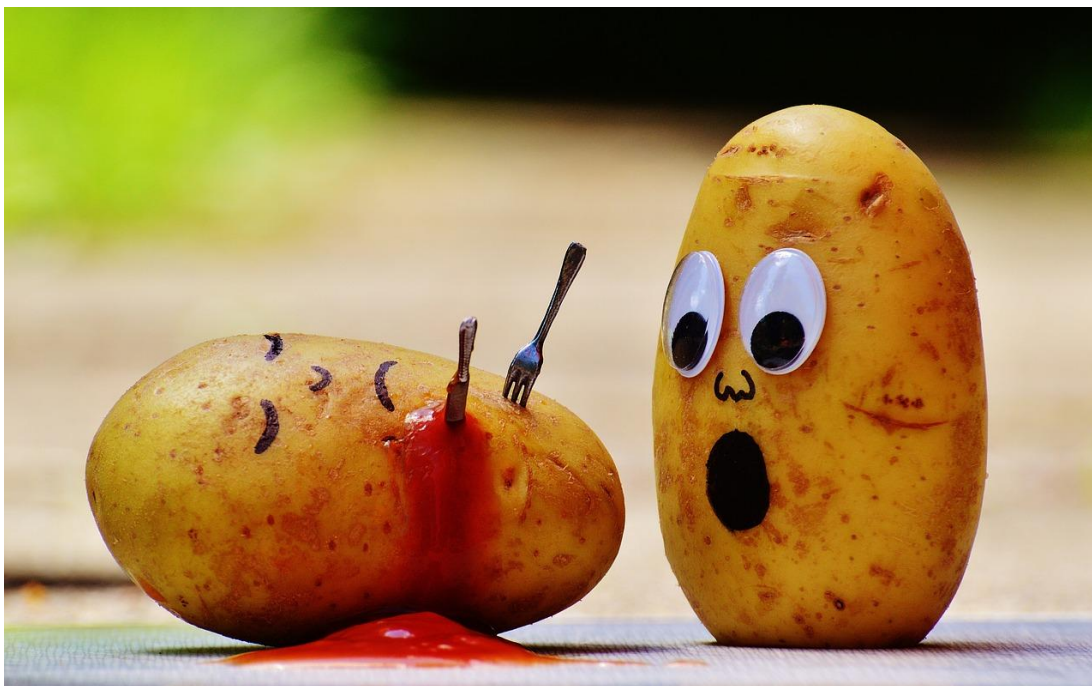
A hosszú ideig hatalmon lévő pártok előbb-utóbb mind szembesülnek olyan nehézségekkel, amelyeknek a halmozódásával megnő annak az esélye, hogy az ellenzék választást nyerjen. Timothy Heppell brit politológus belső történeti összehasonlításossal azonosított több olyan

tendenciát, amelyeknek az együttes érvényesülése három hosszú ideig hatalmon lévő brit kormánynak (két konzervatív és egy munkáspárti) a bukásánál is megfigyelhető volt. A Méltányosság Politikaelemző Központ tavaly nyáron megjelent könyvében (Kormányzásra várva – A magyar ellenzék nemzetközi és történeti összehasonlításban) több nemzetközi példának a bemutatásával (Dél-Afrika, Japán, Egyesült Királyság, Olaszország) is letesztelte Heppell degenerációs elméletét. Miután a könyvben bőven esik szó erről az elméletről, ezért ebben az írásban csak vázlatosan mutatjuk be azt.

Az első degeneratív tünet, ha az a percepció alakul ki az emberek többségében, hogy a kormányzó párt nem elég jól kormányozza az országot, főleg a gazdaság területén (magas infláció, csökkenő reálbér stb.). A második tünet már a kormánypárt vezetőjének a hitelességromlását jelenti (botrányokba keveredik, súlyosan visszaél a hatalmával, melléfog a döntéseivel), aki nagy eséllyel az ország kormányfője is egyben. A harmadik jele a degenerációnak, ha a kormányzópárt egysége megbomlik, a belső viták olyan intenzívek lesznek, hogy az már a nyilvánossághoz is eljut. Itt megint a domináns pártról kialakult kép a kulcs, hiszen az emberek kevésbé fognak bízni abban a pártban, amelyről azt hiszik, hogy még a saját konfliktusait se képes kezelni. A negyedik rossz előjel a kormánypárt szempontjából, ha a politika napirendjére rendszeresen a pártot érintő korrupciós ügyek és egyéb botrányok kerülnek. Az ötödik tüneten a kormánypárt eszmei kifáradását értjük, illetve azt, hogy a domináns párt már nem képes a

saját, megszokott üzeneteivel „elhessegetni” a változást követelő üzeneteket és a maradása mellett érvelni. Végezetül a hatodik tendencia akkor lép érvényre, ha az ellenzéki térfélen kialakul egy egységes, ideológiai innovációval előálló, hiteles vezetővel rendelkező ellenzéki párt. Fontos kiemelni, hogy a hosszú kormányzással járó problémák és hibák önmagukban nem vezetnek sehova se, amennyiben nem érkezik egy olyan kihívó, aki ki is tudja használni azokat.

A karaktergyilkosság mint a degeneráció palástja külföldön és itthon

A magyar politika kapcsán már megszokhattuk, hogy Orbán Viktort gyakran érik olyan támadások, amelyek felerősítik a róla kialakult megosztó képet. A jobboldaliak számára kiemelkedő képességekkel rendelkező vezetőként jelenik meg, míg az ellenzékiek számára a miniszterelnök maga a patásördög. Az se új fejlemény, hogy a kormányoldal ösztüzet zúdítt a különböző ellenzéki szereplőkre, függetlenül attól, hogy az mennyire számít kiemelkedő kihívónak. Magyar Péter színrelépésével viszont azt tapasztalhattuk, hogy a kormánypárt kommunikációs gépezete hatalmas erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy jóval a „sorsdöntő” országgyűlési választás megtartása előtt kiűssék a Tisza Párt elnökét a versenyből. Ez nem egy egyedien magyar jelenség,

hasonló megállapítást tehetünk Silvio Berlusconi 1994-es színrelépéséről, illetve a jelenlegi brit miniszterelnök, Keir Starmer felemelkedéséről.

Berlusconi átformálja az olasz politikát

A második világháborút követő időszakban a kilencvenes évek elejéig az Olasz Kereszténydemokrata Párt volt a legbefolyásosabb párt az olasz politikában. A nyugati hatalmak a kereszténydemokratákban látták a biztosítékát annak, hogy Nyugat-Európa egyik legerősebb

kommunista pártja, az Olasz Kommunista Párt ne kerüljön hatalomra. Ez egy olyan pártrendszert eredményezett, ahol a kommunisták kivételével mindenki bekerülhetett a kormánykoalícióba. A bipoláris világrend megváltozása, a politikai elit korrupciós botrányai és a maffiával való kapcsolata, politikai gyilkosságok és terrorakciók megtépázta a domináns politikai elit hitelességét. Ezen felül a gazdaság is rossz állapotban volt; nőtt az államadósság, gazdasági recesszió és növekvő munkanélküliség borzolta az olasz társadalom kedélyeit. Mindez azonban nem vezetett volna nagyobb horderejű változáshoz (azt leszámítva, hogy a kommunisták baloldali utódpártja került volna hatalomra), amennyiben Silvio Berlusconi ezt a helyzetet nem használja ki azzal, hogy belép a politikai arénába nem sokkal az 1994-es választás előtt.

A degeneratív tüneteket felmutató olasz politikai elit erre a kihívásra válaszként elemi erejű karaktergyilkos kampányt folytatott le Berlusconival szemben annak érdekében, hogy aláássák a közmegítélését. Az elején azzal vádolták az olasz üzletembert, hogy a médiabirodalmát akarja csak megmenteni a politikai szerepvállalásával, mivel komoly adóssággal rendelkezik; később a P2 szabadkőműves páholyos tagságát és a maffiával való kapcsolatait, illetve a korrupcióban való érintettségét kérték rajta számon. A karaktergyilkos kampányok végül nem érték el a céljukat, a régi elit új pártjai nem tudták megakadályozni a politikai vállalkozót. Az olasz emberek számára Berlusconi és a Forza Italia képes volt azt a

benyomást kelteni, hogy képesek lennének jó irányba állítani az olasz gazdaságot. Több addig nem politizáló szakértő, üzletember, valamint egy volt tábornok lépett be Berlusconi oldalán a politikába, akik tiszta reputációval rendelkeztek.

Keir Starmer rögzös útja a miniszterelnökségig

A Konzervatív Párt dominálta a 2010 utáni brit politikát. A toryk egymás után négy választást nyertek meg a Munkáspárttal szemben, amely ezalatt az időszakban belső ideológiai vitákkal volt elfoglalva. Az elmúlt másfél évtized bővelkedett nehézségekkel, ami a konzervatív kormányzást illeti (migráció, Brexit, vezetői válságok és miniszterelnök-cserék, koronavírus-járvány, orosz-ukrán háború). Akárcsak a Heppell által vizsgált kormányok esetében, úgy a 2024-ben választást veszítő Konzervatívok esetében is megfigyelhetőek voltak a degeneratív tendenciák.

A brexittel járó nehézségek, a járvány idején bekövetkező gazdasági visszaesés, az energiaárak növekedése mind hozzájárultak ahhoz, hogy a konzervatív kormányról az a kép alakuljon ki a brit társadalomban, hogy inkompetensek. Boris Johnson hitelességét a lezárások ideje alatt rendezett titkos kormányzati partik nyilvánosságra kerülése rombolta le. Sokan ezt úgy értelmezték, hogy a miniszterelnök nem mutat példát a népnek. Johnson után következett Liz Truss 49 napos miniszterelnöksége, aki után Rishi Sunak vette át a kormányrudat. A párton belül többen sérelmezték Boris Johnson nyitását a munkásemberek felé, amiért páran

szocializmussal vádolták. A pártot érintő legsúlyosabb botrány a már említett partik kiszivárgása volt, amit törvényellenes eszközökkel, a rendőrségre helyezett nyomásgyakorlással igyekeztek visszatartani a nyilvánosság elől. A degeneratív tendenciák csak akkor válnak igazán végzetessé, ha az ellenzék képes megújulni, például népszerű eszmével áll elő, az egységesség és a kormányzóképeség látszatát nyújtják a választók számára.

Keir Starmernek sikerült az, ami Jeremy Corbyn-nak nem: áthidalta a radikálisok és a mérsékelték közötti árkokat, egy sokak számára elfogadható mérséklet-patrióta baloldaliságot képviselt és léptenyomon kritizálta a konzervatívok kormányzását. Ez ahhoz vezetett, hogy a konzervatívok négy éven keresztül próbálták rombolni Starmer közmegítélését, többek között azzal, hogy nem elég karizmatikus, sőt, unalmas. A Munkáspárt vezetőjét igencsak sokrétűen támadták, ennek az egyik legsúlyosabb példája az volt, amikor Boris Johnson azzal vádolta (alaptalanul) Starmert, hogy amikor ügyvédként dolgozott, akkor miatta nem sikerült vádat emelni Jimmy Savile ellen a halála előtt, aki a BBC ifjúsági műsorvezetőjeként gyermekeket zaklatott szexuálisan. De nem ez volt az egyetlen karaktergyilkossági kísérlet, ami az ügyvédi ténykedése felől támada a munkáspárti politikust: a konzervatív média arról is tudósított, hogy Starmer a jogi karrierje során veszélyes bűnözők szabadlábra helyezésében segédkezett. Az alsóközéposztálybeli családi háttérrel rendelkező és ezt az imázsépítése során felhasználó Starmert képmutatással vádolták, mondván, hogy ügyvédként és a

politikai elit tagjaként elszakadt azoktól a választóktól, akiket képviselni akar.

Magyar Péter színre lép

A hosszú ellenzéki ségről szóló, korábban már említett könyvben nem volt alkalmunk arra, hogy a Magyar Péter megjelenését követő időszakot elemezzük, illetve elhelyezzük a degenerációról szóló elméletben. A könyv írásának az idején már ismert volt a kegyelmi ügy, azonban az azt követő egy év körvonalai még nem rajzolódtak ki. A könyv akkori verdiktje szerint a degeneratív tendenciák közül csak a kormánypártot érintő súlyos botrány érvényesült 2024 tavaszáig, illetve a kormánypárt ideológiája, világmagyarázata gyengült meg részlegesen.

Az azóta eltelt egy évben azonban történt egy s más, köztük olyan események, amelyek komolyabb nehézségeket okoztak a Fidesz számára, így degeneratív tendenciákként is értékelhetőek. Magyar Péter több ízben is olyan ügyeket tartott napirenden (egészségügy, gyermekvédelmi intézmények), amelyek a kormányzó párt kompetenciáját kérdőjelezte meg. Emellett az ország gazdasági teljesítőképességének a hiányosságairól is rengeteget kommunikált a Tisza Párt elnöke. Az IPSOS 2024-es kutatása szerint az egy évvel ezelőtti eredményekhez képest a magyarok több kérdésben (gazdaság, egészségügy, korrupció) is pesszimistábbak az ország helyzetével kapcsolatban. A közvélemény-kutatások meglehetősen ritkán közölnek

olyan adatokat, amelyekből a pártvezérek népszerűségéről is többet tudhatunk meg. Ennek egy érdekes morzsája volt a tavaly novemberben készült Medián-mérés, amely szerint Magyar Péter népszerűbb Orbán Viktornál (előbbivel az őt ismerő megkérdezettek 51%-a, utóbbival pedig 40% szimpatizált). Azóta ugyancsak a Medián készített egy hasonló természetű kutatást, ahol a válaszadók 50%-a Magyarat, 42% pedig Orbánt látná szívesen fontos politikai szerepben. Amennyiben több ilyen jellegű kutatás állna a rendelkezésünkre, akkor nagyobb magabiztossággal beszélhetnénk arról, hogy a domináns párt vezetőjének mennyire kopott meg a hitelessége a társadalom számára. A Heppell-tényezők közül továbbra is úgy gondoljuk, hogy a Fidesz egy egységes kormánypárt képét mutatja, tehát itt nem állapíthatunk meg degeneratív tendenciát.

Az ellenzék 2022-re érte el, hogy látszólag felülemelkedjen a megosztottságán, azonban se az összefogás, se Márki-Zay Péter nem tudta azt a benyomást kelteni a magyar társadalom számára, hogy kormányzóképes alternatívát nyújtana, ráadásul a kormányzópárt is meglehetősen jó pozícióban volt. Amennyiben nincs érdemi kihívója, akkor a nehézségekkel küzdő kormányzó párt számára kevésbé fontos minden létező és lehetséges eszközt bevetnie arra, hogy a maradása mellett érveljen. Ez a helyzet viszont megváltozott, mivel Magyar Péter leuralta az ellenzéki térfelet (a legutóbbi beszédeiben már a kormánypárti szavazókhoz is szólt), ami előrevetítette annak lehetőségét, hogy a Fidesznek lesz egy olyan kihívója, aki

hatékonyabbnak, hitelesebbnek és egységesebbnek tűnhet a választók számára, mint a korábbi választék. A kormányzópárt szempontjából nézve teljesen racionálisnak tűnik, ha a problémák sokasodásának közepette a legerősebb kihívóját (és párttársait, valamint a körülötte nyüzsgő szakértőket) próbálja meg lerombolni. Ahogyan azt láthattuk: a degeneratív tünetek fellépésével és halmozódásával együtt jár a karaktergyilkosságok megsokszorozódása is.

Következtetések

Elemzésünkben arra akartunk rávilágítani, hogy a politikai karaktergyilkosságok eszköze nem csak a „romlott magyar politikai elit” fegyvertárában található meg, hanem más országok politikai elitjei is előszeretettel alkalmazzák azt. Mivel a két külföldi példa két lezárt (és végeredményükben sikertelen) karaktergyilkossági folyamatot mutatott be, így óhatatlanul is felmerül a kérdés, hogy azokból milyen következtetéseket tudunk levonni a magyar politikai folyamatokra vonatkozóan.

A hosszú kormányzással járó degeneratív tendenciák akkor válhatnak végzetessé a kormányzópárt számára, ha az ellenzéki térfélen felbukkan egy olyan kihívó, aki a választók előtt hiteles alternatívája lehet a domináns pártnak. Magyarországon még nem nagyon láthattunk arra példát, hogy a hosszasan, háromnál több cikluson keresztül kormányzó domináns pártot leváltssa az ellenzéke (egyszer

történt meg még a XX. század legelején), így belső összehasonlításból nem nagyon tudunk kiindulni. Az általunk elemzett példákban (Berlusconi és Keir Starmer) a hatalmának a megtartásában érdekelt hatalmi elit elsősorban az alternatíva letörésében gondolkozott, így erőteljes karaktergyilkos kampányokba kezdett, ahelyett, hogy megpróbálták volna felülkerekedni az őket felemésztő problémákon. Bár két eset kevésnek tűnhet, de annyi mindenképpen kiderül belőlük, hogy az erős kihívó feltűnésére nem feltétlenül a karaktergyilkosság a leghatékonyabb eszköz, bármennyire is egyszerűbbnek tűnik az alkalmazása. A szakirodalom szerint amennyiben a karaktergyilkos támadás horizontális irányú (vagyis két nagyjából hasonló erősségű szereplő között történik), akkor a támadás nagy eséllyel lepereg a megtámadott politikusról.

A Fidesz esetében megfigyelhető, hogy jóval több problémával kell szembenéznie, mint az előző négy országgyűlési választáson.

Az elmúlt egy év fejleményei alapján nem alaptalanul állíthatjuk azt, hogy a Fidesz több degeneratív tünetet is produkál, amelyek korábban nem voltak. A politika természeténél fogva képlékeny, így nem tudhatjuk, hogy ezek a tünetek tovább fognak-e halmozódni, például lesz-e olyan esemény, ami súlyosan rontana a magyar társadalom Orbán-képén vagy megtörténik-e a Fidesszel az, amivel a párt híres monolitikussága miatt senki se számol komolyabban: megbomlik a kormánypárt egysége.

A nemzetközi tapasztalatok alapján azt mondhatjuk, hogy a domináns pártnak nagyobb érdekeltsége van abban, hogy „kigyógyuljon” a degeneratív folyamatokból, mintsem Magyar Péterrel foglalkozzon.

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.